

Wstęp

W tytule pracy posłużono się terminem „pranie pieniędzy”, który pojawił się stosunkowo niedawno. Termin ten wywodzi się z anglosaskiego terminu *money laundering*. Dotychczas w literaturze pojawiło się kilka rozbieżnych informacji na temat jego pochodzenia.

Według pierwszej z nich, termin *money laundering* powstał w latach 20. XX w. w związku z wprowadzeniem prohibicji w Stanach Zjednoczonych Ameryki¹. Grupy przestępcze zajmujące się wówczas nielegalną produkcją i dystrybucją wyrobów alkoholowych generowały wielkie zyski, które następnie były legalizowane w podmiotach gospodarczych prowadzących działalność zgodnie z prawem, w szczególności w pralniach chemicznych. Ten sposób legalizowania nielegalnych zysków mógł zadecydować o pierwotnym źródle pochodzenia tego terminu. Jak dotąd nie udało się jednak odnaleźć w literaturze konkretnego źródła, które jednoznacznie przesądziłoby o uznaniu tej informacji za wiarygodną².

Druga wskazuje, że pojęcia *money laundering* użyto po raz pierwszy na początku lat 70. XX w., w brytyjskim dzienniku *The Guardian*, w artykule dotyczącym tzw. afery Watergate³. Warto przypomnieć, że jednym z wątków tej afery było podejrzenie finan-

¹ J. Robinson, *The Laundrymen*, London 1995, s. 4; K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie pieniędzy*, Warszawa 2001, s. 11; K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie brudnych pieniędzy. Poradnik dla bankowców*, Warszawa 2001, s. 9.

² W latach 20. i 30. XX w. pranie pieniędzy rozpowszechniło się w wymiarze międzynarodowym. Najprawdopodobniej po wejściu w życie art. 47 *Swiss Banking Act*, czyli w 1934 r., przepis ten regulował wprowadzenie tajemnicy bankowej do Szwajcarskiego Prawa Bankowego. Co prawda celem jego wprowadzenia było zabezpieczenie majątków należących do Niemców i Żydów, którzy ukrywali je w bankach szwajcarskich przed szpiegami nazistowskich Niemiec, ale spowodował on również napływ kapitału pochodzącego z nielegalnych źródeł. Przyjmuje się, że umiędzynarodowienie tego zjawiska to zasługa gangstera Meyera Lansky'ego (wł. Majera Suchowlińskiego), który wykorzystał szwajcarskie konta bankowe do stworzenia jednej z pierwszych technik prania pieniędzy, a mianowicie tzw. koncepcji pożyczki zwrotnej (*loan-back concept*). Polegała ona na tym, że współpracujące z przestępcą banki udzielały mu fikcyjnej pożyczki, którą spłacał środkami pochodzącymi z działalności przestępczej. Zob. A. Ochnio, *Tajemnica bankowa w prawie szwajcarskim (w aspekcie międzynarodowej współpracy w postępowaniu karnym)*, PiP 2010, Nr 12, s. 45–46; B. Bieniek, *Pranie pieniędzy w prawie międzynarodowym, europejskim oraz polskim*, Warszawa 2010, s. 22.

³ Suitcases stuffed with 200,000 dollars of Republican campaign funds; money being 'laundered' in Mexico, *The Guardian*, 19.4.1973 r.; J. Grzywacz, *Pranie pieniędzy. Metody. Raje podat-*

sowania kampanii prezydenckiej prezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki Richarda Nixona środkami pochodzącymi z nielegalnej działalności.

Wreszcie według ostatniej wersji, pojęcie prania pieniędzy pojawiło się w związku z tzw. aferą Watergate, ale w prasie amerykańskiej⁴. Rzeczywiście termin *money laundering* najpierw został użyty w prasie amerykańskiej, a dopiero później w brytyjskiej. Z przeglądu piśmiennictwa amerykańskiego wynika, że fakt ten nastąpił 12.4.1973 r. w wydanym w stanie Floryda dzienniku *The Ledger*⁵, zatem tydzień wcześniej niż w dzienniku *The Guardian*.

W języku prawniczym również nie ma zgody co do użycia po raz pierwszy terminu *money laundering*. W literaturze wskazuje się, że miało to miejsce w orzecznictwie amerykańskim⁶, dokładniej, w dniu 10.11.1982 r. w sprawie *United States of America v. \$ 4,255,625.39*⁷. Przegląd orzecznictwa amerykańskiego prowadzi jednak do wniosku, że nastąpiło to 2.4.1976 r. w sprawie *United States of America v. Vincent Papa*⁸.

kowe. Zwalczanie, Warszawa 2011, s. 15; A. Davies, *The Globalisation of Corporate Governance. The Challenge of Clashing Cultures*, England 2011, s. 71.

⁴ Według B. Bieńka, termin *money laundering* pojawił się po raz pierwszy w prasie amerykańskiej w 1973 r. Autorka ta nie wskazała jednak źródła pochodzenia tej informacji. Zob. B. Bieńek, *Pranie pieniędzy...*, s. 22.

⁵ R. Baker, *Reelection Became Boyish Fantasy*, *The Ledger*, Lakeland (Florida), 12.4.1973 r., s. 1D.

⁶ W.C. Gilmore, *Budne pieniądze. Metody przeciwdziałania praniu pieniędzy*, Warszawa 1999, s. 23; K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie pieniędzy...*, s. 12; A. Veng Mei Leong, *The Disruption of International Organised Crime. An Analysis of Legal and Non-Legal Strategies, International and Comparative Criminal Justice*, Londyn 2007, s. 31; M. Filipowska, *Istota prania brudnych pieniędzy w polskim prawie karnym*, NKPK, Tom XXIV, Wrocław 2009, s. 60; J. Grzywacz, *Pranie pieniędzy...*, s. 17; B. Bieńek: *Pranie pieniędzy...*, s. 23.

⁷ Sprawa *United States v. \$4,255,625.39* dotyczyła przypadku cywilnego korzyści majątkowej w postaci gotówki w kwocie 4 255 625,39 \$. W amerykańskim prawie federalnym istnieje przepadek cywilny i karny (*civil and criminal forfeiture*). Przepadek cywilny w sprawach o pranie pieniędzy przewiduje 18 USC § 981, a przepadek karny w 18 USC § 982. Warto zaznaczyć, że przepadek cywilny opiera się na swoistego rodzaju fikcji prawnej, która zakłada, że to przedmiot jest powiązany z popełnionym przestępstwem, a nie jego właściciel. Zatem organy uprawnione występują z powództwem przeciwko rzeczy, którą chcą przejąć. Stąd też sprawy o przepadek cywilny noszą zaskakujące nazwy, np. Stany Zjednoczone Ameryki przeciwko jednej rodzinnej rezydencji zlokalizowanej przy ulicy Miraflores pod numerem 6960 (*United States of America v. One Single Family Residence Located At 6960 Miraflores Avenue*). Zob. *United States v. \$4,255,625.39*, United States District Court, S.D. Florida, 551 F.Supp. 314 (1982), November 10, 1982; S. Welling, *Zwalczanie „prania” pieniędzy w Stanach Zjednoczonych, [w:] Prawo i prawnicy w okresie przemian ustrojowych. Materiały II Ogólnopolskich Dni Prawniczych zorganizowanych przez Zrzeszenie Prawników Polskich*, Poznań-Kiekrz, 21–24.5.1992 r., Poznań 1992 r., s. 89–97; *United States of America v. One Single Family Residence Located At 6960 Miraflores Avenue*, United States Court of Appeals, Eleventh Circuit, 995 F.2d 1558, July 27, 1993.

⁸ W uzasadnieniu przywołanego orzeczenia stwierdzono: *Young, called as a witness by the Government, gave testimony about a money 'laundering' service he performed for Papa whereby Papa*

Z kolei w ustawodawstwie, termin *money laundering* pojawił się po raz pierwszy w 1985 r. w § 13–2317 *Arizona Revised Statutes*, a więc w zbiorze przepisów stanowych⁹. Przywołana regulacja zasługuje na uwagę nie tylko ze względu na użyty w niej termin *money laundering*, ale przede wszystkim dlatego, że stanowiła pierwszy na świecie akt prawny, w którym dokonano kryminalizacji prania pieniędzy. Fakt ten jest istotny, ponieważ w piśmiennictwie przeważa pogląd, że pierwszym aktem penalizującym pranie pieniędzy była *Money Laundering Control Act*, czyli amerykańska ustawa federalna uchwalona w 1986 r.¹⁰

Poruszając terminologiczne aspekty prania pieniędzy, nie sposób nie zwrócić uwagi na termin „pranie brudnych pieniędzy”, który pojawił się w polskiej literaturze¹¹. Podzielał pogląd K. Buczkowskiego i M. Wojtaszka, że przyjęte w naszym kraju używanie określenia „pranie brudnych pieniędzy” uznać należy za niewłaściwe. Trafnie zwrócili oni uwagę, że określenie to stanowi połączenie dwóch angielskich zwrotów: *dirty money* (brudne pieniądze) oraz *money laundering* (pranie pieniędzy). Autorzy ci dodali, że „brudne pieniądze” to pieniądze – czy szerzej środki finansowe – pochodzące z nielegalnych źródeł, będące w opozycji do „czystych pieniędzy”, których źródłem są przewidziane prawem – legalne przedsięwzięcia. Natomiast określenie *money laundering* (pranie pieniędzy) oznacza proces wprowadzania nielegalnych, a zatem „brudnych” pieniędzy do legalnego obrotu – ich „wypranie”. Mówiąc inaczej, gdyby środki finansowe były czyste, nie trzeba by ich było „prać”¹². W związku z tym, w pracy konsekwentnie został użyty zwrot „pranie pieniędzy”.

W okresie trzech ostatnich dekad pojawiło się co najmniej kilkanaście definicji prania pieniędzy. Pierwsza definicja określająca omawiane zjawisko została wypracowana przez powołaną w 1984 r. komisję ds. przestępczości zorganizowanej powołaną przez Prezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki. Zgodnie z tą definicją, „pranie pieniędzy

was able to convert millions of dollars of small bills (street money) into large bills. Zob. *United States of America v. Vincent Papa*, United States Court of Appeals, Second Circuit, 533 F.2d 815, argued Sept. 23, 1975, decided April 2, 1976.

⁹ *Arizona Revised Statutes*, January 9, 1956.

¹⁰ W dniu 27.10.1986 r. Prezydent Stanów Zjednoczonych Ameryki podpisał *Anti-Drug Abuse Act of 1986*. Jedną z wielu części tej ustawy stanowiły przepisy, które typizowały przestępstwo prania pieniędzy. Przepisy te zostały usytuowane w § 1956 i 1957 *United States Code*, którym nadano nazwę *Money Laundering Control Act*. Zob. *Anti-Drug Abuse Act of 1986*, Title I – *Anti-Drug Enforcement*, subtitle H – *Money Laundering Control Act of 1986*, Public Law 99-570-Oct. 27, 1986, 100 Stat. 3207, 99th Congress).

¹¹ W. Jasiński, *Pranie brudnych pieniędzy*, Warszawa 1998; J. Banach, *Przestępstwo prania brudnych pieniędzy w świetle prawa europejskiego a uregulowania krajowe*, [w:] NKPK, L. Bogunia (red.), t. IV, Wrocław 1999; A. Golonka, *Prawnoporównawcze aspekty pochodzenia brudnych pieniędzy w ujęciu prawa niemieckiego i polskiego*, CzPKiNP 2009, Nr 3.

¹² K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie...*, s. 11, w przypisie 1.

obejmuje działanie, za pomocą którego ktoś ukrywa istnienie, nielegalne źródło lub nielegalne pochodzenie dochodu w taki sposób, aby wydawało się ono legalne”¹³.

Kolejne dwie definicje można było wyodrębnić z przestępstw prania pieniędzy przyjętych w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Na początku we wspomnianej już regulacji stanowej (§ 13–2317 *Arizona Revised Statutes*), a następnie w 1986 r. w regulacji federalnej (§ 1956 i 1957 *United States Code*). Oba regulacjom przyjrzymy się bliżej w dalszej części pracy. Następne definicje pojawiły się w aktach prawa międzynarodowego, a mianowicie w rekomendacjach FATF¹⁴, Konwencji strasburskiej i dyrektywy 91/308/EWG. Pierwsza definicja prania pieniędzy w polskim systemie prawnym pojawiła się w § 1 pkt 1 zarządzenia Nr 16/92.

W literaturze krajowej również pojawiło się wiele definicji określających pranie pieniędzy¹⁵. Najbardziej, jak się wydaje, zasługuje na uwagę definicja przedstawiona przez E. W. Pływaczewskiego, który określił pranie pieniędzy jako ukrywanie za pomocą różnorodnych działań nielegalnego pochodzenia uzyskanych korzyści, co warunkuje możliwość bezpiecznego (bezkarnego) ich włączenia do legalnego obrotu finansowego i gospodarczego¹⁶. Z przeglądu pozostałych definicji wynika, że co prawda autorzy zwracają w nich uwagę na różne kwestie, to wszystkie mają cechę wspólną. Jest nią legalizowanie dochodów pochodzących z działalności niezgodnej z prawem.

Pierwsze na świecie przepisy dotyczące prania pieniędzy wprowadzono w Stanach Zjednoczonych Ameryki w latach 60. i 70. XX w. w związku z dynamicznym rozwojem przestępczości zorganizowanej. Problem ten został potraktowany poważnie, uznano bowiem, że pranie pieniędzy nie tylko umożliwia rozprzestrzenianie się przestępczości tzw. białych kołnierzyków (z ang. *white collar-crime*), finansowanie przestępczości zorganizowanej, uchylanie się od płacenia podatków, ale także zakłóca konkurencję i legalne stosunki gospodarcze, a nawet stanowi zagrożenie dla stabilności i bezpieczeństwa państwa. W konsekwencji podjęto wiele działań legislacyjnych.

W pierwszej kolejności przyjęto ustawę, w której zobowiązano szereg podmiotów, zwłaszcza instytucji finansowych, do gromadzenia informacji umożliwiających przeciwdziałanie praniu pieniędzy. Co prawda były to przepisy o charakterze administracyjnym, ale jednocześnie przewidziano sankcje karne grożące za naruszenie zachowań

¹³ I.R. Kaufman (Project director), *The Cash Connection: Organized Crime, Financial Institutions, and Money Laundering*, U.S. President's Commission on Organized Crime United States, Interim report to the President and the Attorney General, October 1984, s. 8.

¹⁴ *Financial Action Task Force on Money Laundering, The Forty Recommendations*, February 7th, 1990.

¹⁵ Zob. H. KołECKI, R. JęCZ, Rola i zadania Narodowego Banku Polskiego oraz systemu bankowego w procesie zwalczania procederu prania pieniędzy w Polsce. Podstawowe uwarunkowania i kierunki działań, [w:] *Proceder prania brudnych pieniędzy. Studia i materiały*, E. W. Pływaczewski (red.), Toruń 1993, s. 85–86; B. Hołyst, *Kryminalistyka*, Warszawa 2000, s. 301; M. Prengel, *Srodki zwalczania przestępczości prania pieniędzy w ujęciu prawnoporównawczym*, 2003, s. 212.

¹⁶ E. W. Pływaczewski, *Przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy z perspektywy międzynarodowej*, PiP 2002, Nr 8, s. 43.

w nich określonych. Tym samym dokonano kryminalizacji tzw. przedpola prania pieniędzy. Mamy tu więc do czynienia z niczym innym jak z kryminalizacją uproszczoną¹⁷. W piśmiennictwie tego typu czyny określa się jako „przestępstwa – przeszkody”¹⁸. Trafnie zaznaczył *L. Kubicki*, że w przypadku przestępstwa prania pieniędzy konieczne było wprowadzenie szeregu ustawowych przepisów, spełniających funkcję profilaktyczną, w tym także przepisów karnych pozakodeksowych, które penalizują tzw. przedpole tego właśnie przestępstwa¹⁹.

Na końcu wprowadzono już typ samego przestępstwa prania pieniędzy. Pozwoliło to wyodrębnić trzy grupy przepisów, które złożyły się na pierwszy na świecie krajowy system przeciwdziałania praniu pieniędzy i jego zwalczania. Były nimi i nadal są przepisy o charakterze administracyjnym i dwie grupy przepisów karnych. Taki model został przyjęty i wciąż funkcjonuje w większości państw na świecie. Mając powyższe na uwadze, termin „przeciwdziałanie” został w pracy użyty na określenie pierwszych dwóch zespołów, a termin „zwalczanie” na określenie trzeciego zespołu.

Przepisy dotyczące omawianego zagadnienia wprowadzone w prawie polskim tworzą prawie taki sam model jak w Stanach Zjednoczonych Ameryki. W 1994 r. przyjęto pierwszy przepis kryminalizujący pranie pieniędzy, czyli art. 5 ustawy o ochronie obrotu gospodarczego, który później został zastąpiony przez art. 299 KK z 1997 r. Następnie, w 2000 r., wprowadzono ustawę o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy zawierającą przepisy o charakterze administracyjnym, a także sankcje karne za ich nieprzestrzeganie. Mamy więc sytuację, w której podstawowym źródłem prawa z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy jest ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, a prawa z zakresu zwalczania – art. 299 KK. Przegląd modelu amerykańskiego pozwolił sformułować tezę, że w Polsce do przepisów z zakresu przeciwdziałania należy również zaliczyć przepisy rozdziału 8 Kodeksu karnego skarbowego zatytułowanego „Przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przeciwko obrotowi dewizowemu”.

W Polsce ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy reguluje również zagadnienie przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu. Wynika to z faktu, że w aktach prawa międzynarodowego te dwa zagadnienia są ze sobą dość często powiązane. Jednak w pracy nie podjęto zagadnienia przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu, jak również zwalczania finansowania terroryzmu na gruncie art. 165a KK. Uznano, że podjęcie tego zagadnienia wykraczałoby poza wyznaczone ramy rozprawy.

¹⁷ Według *L. Gardockiego*, polega ona na tym, że kryminalizuje się pewne zachowania, aby zapobiec innym o większym ładunku ujemnej oceny społecznej. Zob. *L. Gardocki*, Zagadnienia teorii kryminalizacji, Warszawa 1990, s. 66–67; *E. Hryniowicz*, Przestępstwa abstrakcyjnego i konkretnego zagrożenia dóbr prawnych, Warszawa 2012, s. 141–144.

¹⁸ *L. Gardocki*, Zagadnienia teorii..., s. 67.

¹⁹ *L. Kubicki*, Przepisy polskiego prawa bankowego związane z przestępstwem „prania pieniędzy” (art. 299 KK), [w:] *Delitos financieros, fraude y corrupción en Europa*, vol. II, *Blanqueo de dinero y corrupción en el sistema bancario*, *J.C. Ferré Olivé* (red.), Salamanca 2002, s. 133.

Pomimo że od wprowadzenia w Polsce przepisów z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy i jego zwalczania minęło ponad dwie dekady, to przepisy te są w stanie ciągłego kształtowania. Ich przegląd nasunął wiele pytań, wątpliwości i niejasności, zwłaszcza dotyczących potrzeby i zakresu dalszego kształtowania prawa krajowego, aktualnego stanu rozwiązań składających się na krajowy system przeciwdziałania praniu pieniędzy i zwalczania, czy wreszcie stopnia zgodności prawa krajowego ze standardami europejskimi i międzynarodowymi.

W pracy dokonano więc oceny rozwiązań składających się na karnoprawny system przeciwdziałania praniu pieniędzy i jego zwalczania w Polsce. Ponieważ większość norm krajowych w tym zakresie ustanowiono na skutek implementacji i ratyfikacji uregulowań europejskich i międzynarodowych, to ocenę tę przeprowadzono na tle porównawczym. Takie ujęcie zagadnienia wymagało ukazania procesu kształtowania się europejskich i międzynarodowych standardów prawnych w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i jego zwalczania, a podstawowy punkt odniesienia stanowiły przepisy prawa amerykańskiego, które wciąż mają najistotniejsze znaczenie na świecie.

Na początku oceniono rozwiązania obowiązujące w prawie federalnym Stanów Zjednoczonych Ameryki, zwłaszcza przestępstwo prania pieniędzy stypizowane w § 1956 i § 1957 *United States Code*, a także karnoprawne regulacje za nieprzestrzeganie przepisów o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy określone w § 5322, § 5324 i § 5332 *United States Code*.

W przypadku rozwiązań z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy do analizy porównawczej wyodrębniono zagadnienia dotyczące szeroko pojętej transakcji, zwłaszcza związane z obowiązkami ich rejestrowania i raportowania, a także katalogu podmiotów obowiązanych do ich wypełnienia. W przypadku rozwiązań z zakresu zwalczania prania pieniędzy uwagę poświęcono znamionom strony przedmiotowej, przedmiotowi wykonawczemu czynu, niektórym okolicznościom popełnienia czynu, a także specjalnym metodom śledczym. Zagadnienia te zostały poddane analizie ze względu na fakt, że mają istotne znaczenie dla skuteczności i efektywności systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy i jego zwalczania.

Następnie omówiono rozwiązania przyjęte przez organizacje europejskie i międzynarodowe o charakterze:

- 1) uniwersalnym – Organizacja Narodów Zjednoczonych;
- 2) regionalnym – Rada Europy i Unia Europejska;
- 3) specjalnym:
 - a) Grupę Specjalną do spraw Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (FATF) – będącą międzyrządowym organem skupiającym członków z 35 państw i 2 organizacji regionalnych, którego celem jest opracowywanie standardów w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu,
 - b) Grupę Wolfsberg – będącą prywatnym stowarzyszeniem skupiającym 13 największych banków na świecie, którego celem jest opracowywanie standardów dla prywatnego sektora bankowego,

- c) Komitet Bazylejski do spraw Nadzoru Bankowego (Komitet Bazylejski) – organ utworzony przy Banku Rozrachunków Międzynarodowych w Bazylei skupiający 27 prezesów banków centralnych, którego celem jest opracowywanie zasad nadzoru dla sektora bankowego.

Z aktów prawa międzynarodowego badaniu poddano Konwencję wiedeńską (ONZ), Konwencję z Palermo (RE), Konwencję strasburską (ONZ), Konwencję warszawską (RE), 40 rekomendacji (FATF), wytyczne z Wolfsbergu (Grupa Wolfsberg), wytyczne z Bazylei (Komitet Bazylejski). Z kolei z aktów prawa europejskiego, do analizy przyjęto dyrektywę 2015/849 (UE).

Jak można zauważyć, do materiału porównawczego zaliczono nie tylko rozwiązania zawarte w aktach prawnie wiążących (*hard law*), ale również tych niewiązących (*soft law*). Pomimo że dotychczas bezsprzecznie pierwszoplanową rolę w zmianie prawa krajowego odgrywały i nadal odgrywają akty prawnie wiążące, to nie można przejść obojętnie obok tych drugich. Postąpiono tak dlatego, że mają one coraz większy wpływ na kształtowanie prawa międzynarodowego i krajowego. Jak słusznie zwróciła uwagę C. Nowak, podmioty sektora prywatnego odgrywają coraz bardziej znaczącą rolę w procesie opracowywania instrumentów prawnych, które służą regulowaniu relacji w określonych sferach, choć nie stanowią prawa w ścisłym, pozytywistycznym znaczeniu. Autorka ta dodała, że proces, który nazywa się autoregulacją, nie jest nowym zjawiskiem, ale w ostatnim czasie można stwierdzić wzrost liczby tego typu regulacji oraz ich transnarodowy charakter²⁰.

Wreszcie omówiono przepisy karne zawarte w art. 299 KK i art. 35–37a Terroryzmu, przy odwołaniu się do wielu przepisów o charakterze administracyjnym dotyczących przeciwdziałania praniu pieniędzy, a także przepisy rozdziału 8 Kodeksu karnego skarbowego zatytułowanego „Przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przeciwko obrotowi dewizowemu”.

Umożliwiło to porównanie rozwiązań w Polsce nie tylko ze standardami europejskimi międzynarodowymi, ale przede wszystkim z rozwiązaniami przyjętymi w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Uznano to za istotne, ponieważ porównanie rozwiązań krajowych ze standardami międzynarodowymi nie jest w pełni miarodajne, bowiem standardy siłą rzeczy są ogólniejsze i stanowią dopiero swoistego rodzaju wytyczne do opracowania systemu krajowego, podczas gdy zestawienie rozwiązań w Polsce i Stanach Zjednoczonych Ameryki pozwala w sposób konkretny dokonać porównania obu systemów krajowych i składających się na te systemy rozwiązań prawnych.

Pomimo że takie ujęcie zagadnienia oraz tytuł pracy mogą sugerować, że podstawę rozważań stanowią rozwiązania w prawie polskim, a europejskie, międzynarodowe i amerykańskie stanowią jego tło, to ze względu na zachowanie chronologii przyjęto w rozprawie odmienną kolejność. Dokonano więc analizy rozwiązań prawnych w kolejności, zgodnie z ich ewolucją, najpierw prawa amerykańskiego, potem europejskiego

²⁰ Zob. C. Nowak, Wpływ procesów globalizacyjnych na polskie prawo karne, Warszawa 2014, s. 89–94 i wskazana tam literatura.

i międzynarodowego, aż wreszcie na koniec polskiego. Szczególną uwagę poświęcono prawu amerykańskiemu, nie tylko dlatego, że było ono prawem „pierwotnym” i wpłynęło na stan, treść i zakres norm prawa europejskiego i międzynarodowego, a i obecnie jest prawem nadal wyznaczającym standardy w prawie międzynarodowym. Również dlatego, że nie poświęcono mu w literaturze polskiej zbyt licznych publikacji, a w dodatku najczęściej pochodzących sprzed kilkunastu lub więcej lat.

Biorąc powyższe pod uwagę, praca została podzielona na trzy części. W części I dokonano omówienia wprowadzonych po raz pierwszy przepisów z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy i jego zwalczania. Na wstępie więc zostały przedstawione rozwiązania przyjęte w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Dla pełnego ujęcia tematu zobrazowano amerykański system prawny, z wyszczególnieniem prawa federalnego i stanowego, a także miejsce umieszczenia w nim przepisów z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy i jego zwalczania. W dalszej kolejności części I pracy ukazano chronologię wprowadzania przepisów z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy i jego zwalczania w wybranych aktach prawa europejskiego i międzynarodowego. Ponadto przedstawiono krótką ich charakterystykę. Część pierwsza pracy została zakończona ukazaniem rozwoju przepisów z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy i jego zwalczania w prawie polskim.

Część II pracy ma znaczenie zasadnicze i została poświęcona szczegółowej analizie rozwiązań z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy i jego zwalczania w prawie karnym Stanów Zjednoczonych Ameryki. Badaniu poddano karnoprawne regulacje umieszczone w prawie federalnym, aczkolwiek odniesiono się do rozwiązań obowiązujących w ustawodawstwie stanowym. Zabieg taki nie był przypadkowy, chociażby dlatego, że pierwszy na świecie przepis penalizujący pranie pieniędzy został wprowadzony właśnie w ustawodawstwie jednego z amerykańskich stanów. W II części pracy dokonano oceny wpływu Stanów Zjednoczonych Ameryki i prawa amerykańskiego na inne państwa i organizacje międzynarodowe oraz krajowe systemy prawne.

W części III pracy przedmiotem badań były przepisy składające się na system przeciwdziałania praniu pieniędzy i jego zwalczania w Polsce. Zanim jednak tego dokonano, podjęto próbę przedstawienia wybranych informacji charakteryzujących fenomenologię prania pieniędzy w Polsce. W tej części podjęto próbę oceny przepisów krajowych w zakresie zgodności prawa polskiego z prawem międzynarodowym. Ponadto, dokonano charakterystyki szczególnych instrumentów służących do wykrywania prania pieniędzy i jego zwalczania, takich jak zakup kontrolowany i przesyłka niejawnie nadzorowana.

Niniejsza publikacja stanowi zaktualizowaną wersję rozprawy doktorskiej obronionej w dniu 7.10.2016 r. w Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk. Rozprawa została przygotowana pod kierunkiem prof. dr hab. *Jana Skupińskiego*, któremu pragnę serdecznie podziękować za cenne uwagi, czas na dyskusję, przekazaną wiedzę, aż wreszcie naukę cierpliwości i pokory. Dziękuję także recenzentom pracy: prof. dr hab. *Ryszardowi A. Stefańskiemu* i prof. dr hab. *Emilowi W. Pływaczewskiemu*. Podziękowania kieruję również do prof. nadzw. dr hab. *Celiny Nowak*.

W największym wreszcie stopniu mam potrzebę podziękować moim bliskim: żonie *Beacie* oraz dzieciom *Marii* i *Janowi* – *amor vincit omnia*.

Stan prawny na dzień 2.3.2018 r.